

TILLBAKA TILL NATUREN

Ingen konstnär jag träffat har en så stark integritet som Gunnel Wählstrand. Hon är känd för att aldrig visa sina målningar för utomstående förrän de är färdiga. Hon måste få vara ensam i sina bilder tills hon lär sig dem utan och innan. Gå in i dem. Hålla kvar dem. Kapsla in dem. Allt som stör hennes process och koncentration motar hon bort, till och med den närmaste familjen får vänta tills Gunnel känner sig redo. 14 år har gått sedan jag senast var i hennes ateljé. På ett sätt en evighet. Men ändå, när hon bjuder in mig igen efter alla år, är det som om tiden stått still. De stora pappersarken, det flytande tuschet, den ständigt återkommande motivvärlden och svårighetsgraden är detsamma som tidigare. Den stora skillnaden är att hon bytt lägenheten i stan mot ett liv på landet.

Det var pandemin som förde oss hit, berättar Gunnel Wählstrand när hon visar mig runt i det nya hemmet på Färingsö. När den härjade som värst skaffade jag och min sambo Jenna en flyktbil och drog till lantstället i Strömstad. Vi var borta i tre månader, stormtrivdes och allt blev så deppigt när vi kom tillbaka till stan. Fan, vi lämnar stan bara, tänkte vi. Vi gör det bara. Det blev en vändpunkt i livet.

På den branta tomten, som just nu förvandlas från grustag till en grönskande oas, står tre arkitektritade huskroppar. Boningshuset högst upp på höjden och vid sidan av de två arbetsplatserna: Jennas musikstudio som är ett myller av analoga och digitala instrument och Gunnels ateljé där en brummande

mackapär ser till att målning nummer två torkar i exakt rätt luftfuktighet för att sedan skäras ner på millimetern innan den skickas iväg för montering och inramning. Inget får gå fel efter månader av arbete. Det märks att Gunnel är på helspänn.

I slutet av september är det dags för din första utställning i Sverige på fem år. Har du kunnat vara ledig i sommar?

Vi har mestadels varit på lantstället i Strömstad, och jag har försökt få ihop så många målar timmar som möjligt när familjen sovit och gjort annat. Jag har hyrt en liten ateljé inne i stan så jag har mest jobbat på och inte varit så mycket ledig. Det är fortfarande kniven på strupen men det ska gå.

Vad betyder Strömstad för dig?

Själva staden betyder ingenting för mig men en bit därifrån där vi har vårt släktställe, är en väldigt central plats i min familjs liv. Mormor levde och dog på den platsen, hon och morfar kom dit redan på 60-talet. Mamma gick i pension tidigare för att få möjlighet att flytta dit. Det har varit en mittpunkt för så många i min familj och jag vill att den ska finnas för alltid. Platsen är jag.

Är det viktigt att ge din dotter samma uppväxt som du fick?

Hon älskar att promenera genom skogen till de utsiktsplatser som finns i mina målningar. Hon säger att hon också ska måla dem. Att hon ska bli konstnär, haha. Hon är bara sju år. Jag tror kanske att det blir så.

När visste du själv att du skulle bli konstnär? Var det redan i hennes ålder?

Nej, som barn kände jag inte till att man kunde ha det som yrke. I gymnasiet var jag inne på att bli kosmetolog eller sminkös, jag ville måla ansikten. Men den tanken övergav jag när jag

insåg att det kunde bli äckligt med folks hudproblem, på den tiden hade jag konstiga hang-ups. Efter gymnasiet gick jag konstfolkhögskola med mål att bli bildlärare eller fotograf, men så kom Anders Petersen till skolan och det var nog då jag insåg att jag skulle satsa på måleriet istället.

Efter 20 år i branschen. Är det fortfarande lika nervöst inför en vernissage eller väntar man sig?

Det är nog samma nivå av nervositet, men nu handlar det mer om tidspanik och rädsla över att plötsligt krascha in i väggen eller få hjärtinfarkt. Hela livet kretsar ju kring dessa vernissager, att lyckas styra skutan mot just den dagen och den platsen, och att inget får hända på vägen. Men jag tycker ändå att det känns lite enklare nu. Jag har mer distans till det nuförtiden.

Kan det bero på att du har fått barn?

Så är det nog. Men jag har tänkt mycket på hur jag sabbar personerna i min närhet när jag är så inne i mitt arbete. Det är oundvikligt och det går

inte att låtsas. Min dotter Turid märker av det direkt. Mest närvarande är jag när jag precis lämnat en målning. Turid brukar beskriva de stunderna som de bästa dagarna i hennes liv. Så hemskt! Det blir bara som ett fönster som öppnas då och då.

Hur ser anspänningen ut under en målnings tillkomst?

Från början är det lugnt. Då kan jag stänga av. När jag närmar mig ett färdigt resultat börjar det bli jobbigt.

Hur långa arbetsdagar orkar du med nuförtiden?

Det går inte att arbeta på samma vis som tidigare nu när jag har barn. Det är som ett heltidsjobb skulle jag säga. Men arbetet i ateljén är mer effektivt här ute. Jag störs ju till exempel inte av att någon kommer förbi. Det är bra. Och så har jag nära till jobbet. Nu har vi köpt walkie talkies så när Turid är redo och vill vara själv uppe i huset kan jag och Jenna jobba på med vårt.

NUFÖRTIDEN KAN JAG UPPSKATTA FEL OCH ATT DET SER TRUBBIGT UT.

Men du går väl inte ner till ateljén och kör en kvart om du får en stund över?

Jodå, det kan jag visst göra. Vissa dagar handlar om att mörka ner bilden och då målar jag flytande över motivet. Under de dagar när målningen är helt blöt känner jag mig som mest fri för då kan jag inte tillföra någonting. Jag måste gå därifrån och vänta på att den ska torka. Jätteskönt!

Hur går det till när du gör en målning? Skulle du vilja ta oss igenom det steg för steg? Eller är det en hemlig process?

Sedan Bengt Bok gjorde sin film *I det vita rummet* (2009) är inget hemligt! Han följde mitt arbete i nio månader och det kändes som att gå omkring med öppna handflator när filmen sedan sändes på teve. Allt var sagt och det var ingen idé att försöka spela smart eller bildad. Jag minns till exempel att jag satt på en busshållplats i Bagarmossen några dagar efter att dokumentären sänts då en kvinna hoppade ut ur en bil och ropade »Dig känner jag!! Fortsätt med

det du gör!!» Därefter försvann hon. Det blev till ett fint minne från en annars krånglig erfarenhet.

Allt börjar i alla fall med ett datum och ett rum, där något ska visas, och den begränsningen styr motivval, färg, ljus, storlek och mening. Oftast börjar jag med att bygga en modell som jag sitter och glor på länge tills det poppar upp visioner om hur det kan se ut. Den tydligaste visionen börjar jag med. Ofta är den i färg och svårast rent tekniskt att utföra. Den andra målningen blir ett svar på den första målningen, inte sällan i gråskala och lättlost. Jag arbetar alltid med ett verk i taget. Jag önskar jag kunde göra flera målningar samtidigt men det funkar inte för mig. Jag spänner sedan upp akvarellpapper på träskiva, beroende på gramvikt våt- eller torrspänner jag. Därefter projicerar jag fotografiet på pappret med en overheadprojektor. Projektionen följer jag med pensel, det som ska vara ljusst får sin plats direkt, eftersom det

går ju inte att ändra något med tusch. Den delen av arbetet kan ta antingen en kväll eller en månad, och jag älskar när man släcker apparaten och bilden finns där på pappret fast väldigt väldigt ljus. Det är precis samma känsla som när man står i ett labb och framkallar i skål. Sedan arbetar jag med målningen både mot väggen och på golvet. Den mesta av tiden sitter jag på madrass på målningen eftersom jag vill vara nära pappret. När målningen närmar sig sin rätta valör börjar det hända grejer, ibland sluter den sig mycket tidigare än jag har tänkt, blir mer och mer upplöst. När jag inte längre vet hur jag ska fortsätta bjuder jag in Jenna för första gången. Hon får se målningen och säga bu eller bä. Jag håller alltid med henne, och det är först nu, genom hennes ögon, som jag ser verket för allra första gången. Det sista jag gör är att avfukta rummet till 40 procent och skär ner pappret till sitt rätta format.

Du har ställt ut i mer än 15 år nu. Vilka har varit höjdpunkterna så här långt?

I år är det 20 år sedan examensutställningen på galleri Mejan! Det var starten på allt, kanske den viktigaste utställningen för mig, eftersom allt annat är en följd av den. Det var då jag träffade David Neuman på Magasin III och Ciléne och Marina, som kom att bli mina gallerister. Nästa grej var min första separatutställningen på Andréhn-Schiptjenko 2005, när det låg en trappa ner på Markvardsgatan. Det var överkligt stort för mig, jag hade fan-tiserat om det i så många år, och så blev det som en dröm som gick i uppfyllelse. Jag har gjort ytterligare nio utställningar, alla betydelsefulla på sitt sätt. Men störst var den som Magasin III gjorde 2017 och som sedan vandrade vidare till Museum Boijmans i Rotterdam. Det var nästan 20 målningar totalt, och jag har aldrig visat så många tillsammans tidigare. Turid föddes för tidigt under förberedelserna, så allt var extra speciellt. Minns att hon låg i en liten väska under ett paraply och sov bredvid mig när jag målade det sista verket till utställningen, det var *Sandstranden* (2016), den första målningen jag gjorde utifrån ett eget foto. Att de dessutom lyckades få Lars Norén att skriva tider-nas text till boken är svårslaget.

När jag går igenom din produktion får jag ihop till dryga fyrtioålet målningar på 20 år. Drömmer du någonsin om att kunna arbeta snabbare eller är den långsamma taktet det enda sättet för dig att arbeta?

Jag minns hur det känns att göra en

målning på en dag för jag jobbade så innan jag började med mina familjefoton. Det är en extrem koncentration och närvaro som krävs för att sätta målningen i ett svep. Ibland kan jag längta till det ruset, men jag tycker om att dröja mig kvar inne i ett motiv och lära mig det utantill. Och jag gillar också det repetitiva i att lägga hundratals lager ovanpå varandra. Till slut är det bara att blunda så är man där. De målningar som gått fort att göra minns jag knappt idag.

Vilka är de största skillnaderna i ditt måleri idag jämfört med när du började, skulle du säga?

Tidigare vann alltid fotot. Hur jag än gjorde slutade det med en känsla av att inte nå fram. Pappas och farfars foton, som jag jobbade med i runt tio år, var så vackra och fulländade i komposition, ljus, uttryck och framkallning. Jag ville ju bara nolla mig själv och återskapa dem precis som de var och komma så nära originalet som möjligt. Det enda jag gjorde medvetet var att ändra ljuset. Omedvetet gjorde jag säklart mer än så. Nu jobbar jag efter mina egna fula mobilbilder, som knappt klarar att uppförstoras, men jag tror att det blir mer måleriskt av det på något vis. En skillnad jag märkt är att målningen sluter sig snabbare nu. Jag kan hålla på att harva med ett område i målningen, upplever att inget funkar, men plötsligt tror jag på en av stenarna, därefter öppnar sig motivet och det känns lite som att falla in i det. Och i samma ögonblick åker resten med,

alltså stenarna runtomkring. Jag älskar den där känslan av att falla in. Det sker bara en gång just i det partiet. Barnsligt men centralt för mig.

Finns det andra skillnader?

Det är nog den här strävan efter korrekthet som är den avgörande skillnaden. Nuförtiden kan jag uppskatta fel och att det ser trubbigt ut på ett annat vis. Det kan bli mer upplöst. Kanske är det också någon slags mognad.

Och likheter?

Att lära mig bilden är exakt lika viktigt för mig nu som då. Det är det som jag längtar efter i varje målning. Det är hisnande när man tar sig an ett motiv. Det är därför natur är så spännande, för den är nästan omöjligt att fatta. Inomhus är det logiskt med perspektiv, men utomhus är det ett kaos som tvingar en till att ge upp inför det. Men strävan är att jag ska kunna ha det inom mig. Det där fattar inte alla. På en vernis-sagemiddag för några år sedan satt jag bredvid en tungviktargallerist som sa till mig: »I know your work, I've seen it. Why don't you send them to China and let them do it». Jag bara gapade, han hade ju inte fattat någonting.

Vad var det som slutligen fick dig att lämna familjens fotoalbum för att använda dig av dina egna bilder?

Det var när jag målade av pappas id-kort 2011. Det var första och enda gången som jag verkligen kände hans närvaro. Utan att ha ett enda medvetet minne av honom upplevde jag att han

var där. Och när jag visade målningen för min mamma för första gången höll hon på att svimma. Det var så starkt. Efteråt kände jag mig färdig. Jag hade läkt såret med att han inte längre fanns. Dessutom helt själv genom att måla av honom. Och det hade ju varit det centrala för mig fram tills dess.

Pappa försvann men du dröjde dig kvar i hans fotografier ytterligare några år. I landskapen runt omkring. Varför?

Det var fortfarande viktigt för mig att vara kvar i hans värld. Det kändes sant. Nu kunde vi vara bredvid varandra i hans bilder utan den där ångesten. Men med tiden började jag längta efter att ta mina egna bilder.

Är det skönare nu? Kan du vara friare?
Jag känner mig mer som regissör.

Hur menar du då?

Tidigare, när jag jobbade utifrån fotografierna av min pappa eller farfar, var förlagan alltid så vacker och oåtkomlig. Hur mycket man än zoomade in förblev bilden gåtfull. Det tog många år innan jag fattade att mitt ofrånkomliga avtryck faktiskt lade till något av värde. När jag började jobba utifrån egna mobilbilder med låg upplösning ändrades allt. Förutom att jag vet hur det ser ut även utanför bilden, eftersom jag varit på platsen, så finns det inte längre någon fulländad förlaga, bara massa fula pixliga utskrifter i olika hårdhetsgrad och måttnad. Det innebär att jag släpper fotot mycket snabbare och styr själv.

I intervjuer har du berättat att utställningarna till en början var till för din familj?

Vem är de till för nu?

Nu är det nog mer som att jag är publiken, skulle jag säga. Jag har inte riktigt kvar det där med familjen längre.

Vad kan du berätta om din nya serie målningar?

Det blir fyra nya målningar, från började hade jag önskat att det skulle bli fem, men det är omöjligt. Den första höll jag på med länge, nästan ett halvår. Jag vet inte varför det tog så lång tid, den är inte särskilt avancerad, men jag tror att jag trivdes i den och ville vara kvar. Kanske för att den är ovanligt tyst och saknar riktning och rörelse. Det är en stående vy från en ö som ligger så långt ut i Kosterfjorden man kan komma utan båt. Om man klättrar upp på berget ser man mina tidigare motiv, här är de reducerade till ett litet streck i ett blågrått fält. Den andra målningen gick mycket fortare. Den är gjord i gråskala utan svart tusch, bara sepia, indigo och Paynes Grey. En rosa ton och två blå. Jag vet inte om det syns i målningen men jag tycker om tanken. Den föreställer ett liggande landskap sett från andra sidan ön. Det är den som du har framför dig nu i ateljén. Den tredje arbetar jag med nu. Det är mer av en närbild, lik flera andra målningar jag gjort tidigare men jag tycker om varianter på samma tema. Jag tänker ofta på målningarna som att jag tillför en ny till de andra i gänget.

När jag upptäckte konstnären Vija Celmins för många år sen, blev jag så glad och lugn av att hon hållit på med samma motiv hela sitt liv oavsett trender och inriktningar. Som med sandkrattningen i japanska Zen-trädgårdar, det är samma sak varje dag, tecknet

för hav görs i grus runt stenar som föreställer öar. Ritualen är grejen både för den som gör och tittar. Den fjärde och sista målningen vågar jag inte säga något om. Den kommer att gå fort.

När du är klar med dina målningar. Känner du dig nöjd med resultatet?

Sällan nöjd direkt. Jag mår ofta illa av det slutgiltiga i att avsluta, att målningen ska se ut på det viset för all framtid. Jag känner mig dränerad och osäker. Men när det fått gå lite tid börjar jag gilla det som avviker och skevar.

Vid sidan av konst och familj. Hinner du med något annat?

Löpning! Jag har alltid sprungit lopp för att det är kul med tidtagning och målbildsfoto. En vän sprang tio kilometersloppet Höstrusket på 49:20 precis innan han fyllde 50. Jag blev triggad av tanken på att slå honom. Nu har jag ett år kvar och två minuter att jaga in. Det är intressant med tempo, man har sin egen fart som det är väldigt svårt att ändra på. Det blir minimal skillnad trots en massa träning. Jag såg en video med en kille i Stockholm som på två timmar får folk att ändra sitt löpsteg, nu jag bokar tid hos honom. Det är ju solklar åldersnoja såklart, man vill ju trycka bort döden och vara i sitt livs form så länge det går. Jag räknade mina målningar häromdagen. Efter de här fyra som jag gör till utställningen har jag gjort exakt 50 målningar. Och så fyller jag 50 år. Och så ska jag springa milen under 50 minuter. Det är något med den där silfran!